

1. ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ «ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ».

Венгринюк М. І.

канд. філол. наук, доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Якібчук М. В.

канд. філол. наук, доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ВЕНГРИНЮК М. І., ЯКІБЧУК М. В.

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДЕНИХ ТЕКСТІВ ІВАНА ФРАНКА)

Міжкультурна комунікація є головним засобом інтеграції української вищої освіти в європейський простір. У цьому процесі переклад як форма передачі тексту засобами іншої мови відіграє важливу роль. З огляду на те, що українське перекладацтво кін. 19 ст. – поч. 20 ст. набуло політичного значення і опинилося на передньому краї боротьби за українську культуру, спробуємо вибудувати окремий погляд на одного з найактивніших перекладачів того часу – Івана Франка. Він своєю працею сформував цілком новий перекладацький простір.

Тому тим, хто зараз вивчає українську мову, в тому числі іноземцям, на думку Т. Космеди «буде цікаво «бачити» зразок реалізації принципів міжкультурної комунікації крізь призму свідомості українського генія». [2, с.127]

У фокусі нашої уваги – роль перекладу у творенні української культури, національної ідентичності в цілому. Мета – розкрити принципи ситуацій міжкультурної комунікації крізь призму перекладацької творчості Івана Франка. Вектор нашого дослідження скеровуємо на усвідомлення того, що науковими здобутками І. Франка як талановитого посередника у міжкультурній комунікації, користується нинішнє покоління українців.

Цій проблематиці присвячено дослідження Ф. Арват, О. Домбровського, Г.

Кочура, Т. Космеди, М. Москаленка, М. Стріхи, Л. Рудницького, Р. Зорівчак, Б. Тихолоза, І. Батюк. Варто відзначити праці самого І. Франка як теоретика і засновника української школи мистецтва перекладу: «Дещо про штуку перекладання», «Шевченко по-німецьки», «Каменярі: Український текст і польський переклад» та ін.

На думку Р. Зорівчак, «перекладну творчість Івана Франка як організовану художню цілість ще не вивчено як слід». [1, с.1] Враховуючи вивчення цього питання попередніми дослідниками і аж ніяк не применшуючи їх ролі, будемо акцентувати на чотирьох принципах, які, на нашу думку, розкривають проблему формування вибору творів для перекладу і розкривають громадянську та культурну позицію Івана Франка.

Сучасні дослідники по-різному визначають поняття міжкультурна комунікація. На думку Т. Космеди, «Міжкультурна комунікація охоплює коло явищ, що мають певне відношення до зіставлення та взаємодії культур, а також їх носіїв. До міжкультурної комунікації передовсім відносять різні ступені природного та штучного полі- та білінгвізму, а також усі види, форми та жанри перекладу». [2, с.126-127]

Безперечно, Франко був тією особистістю, що зуміла увібрати в себе і світову культуру, і культурний досвід свого українського народу.

Простежимо принципи ситуації міжкультурної комунікації на досвіді перекладацької діяльності Івана Франка.

1. Комунікація між поколіннями різних епох і народів за допомогою письмових текстів.

І. Франко багато зусиль приділяв збиранню українського фольклору, вивчав його, як і інші пам'ятки української літератури, перекладав тексти інших народів, які були створені в попередні епохи, доповнюючи їх передумовами, коментарями. Вибір текстів носив характер чіткої програми. Оскільки гімназична освіта ґрунтувалась на латинських і грецьких взірцях, то першочерговим був переклад Біблії і Гомерових поем. Франко видав зразки власного перекладу перших глав книги «Буття». Саме Франкові належить

концепція історичної тяглості української культури – від княжих часів до сьогодення. На думку Б. Тихолоза «Франко водночас заклав наукові засади теорії й практики міжкультурної комунікації, ненастанного й багатовимірного діалогу між українцями й представниками інших народів та цивілізаційних типів». [6, с.14] Саме міжкультурна діяльність і міжкультурна комунікація, на думку Т. Космеди, «мотивують виникнення характерної риси Франкового дискурсу – інтертекстуальності». [2, с.131]

Термін «інтертекстуальність» набув сьогодні широкого використання. Його відкрив М. Бахтін, досліджували Р. Барт, Ю. Лотман, Г. Гаспаров, М. Кожина. З часом зміст терміна змінювався. Подаємо визначення, яке на нашу думку, може слугувати для аналізу пропонованої теми. «Інтертекстуальність – це відтворення в літературному творі конкретних літературних явищ інших творів, більш ранніх, через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання та ін.». [4] Явище інтертекстуальності належить до таких категорій, які відображають співвіднесеність тексту з іншими. До прикладу можна навести вірш «Каменярі» І. Франка, «списаний, здається, під впливом староукраїнської легенди». [7, с.43] У Франковій інтерпретації Каменярі не тільки лупають скалу, але й хочуть її «розбити».

2. Рефлексія у спогадах як вияв міжкультурних контактів.

Перекладаючи «Пекло» Данте, Франко спробував дати портрети Дантових попередників. До прикладу, знаходимо перший переклад знаменитого гімну Франциска Асизького українською мовою:

Найвищий, всемогучий, добротливий Пане!
Від тебе йде життя, величність, слова
І все благословенство. [5, с.122]

3. Переклад оригінальних текстів та їх адаптація.

Закономірно, що Франко вбачав у перекладі критерій духовного спілкування між різними народами і національними літературами, а також один з головних інструментів для розширення стилістичних засобів і виражальних можливостей рідної мови. Він інтенсивно заповнював відкритий

міжкультурний простір, самостверджуючи і модернізуючи національну літературу і науку. «Іван Франко, – за словами С. Павличко, – своєю титанічною перекладацькою та науковою працею формував для національної літератури цілком новий естетичний простір». [3, с.135]

4. Пряме спілкування: атмосфера довіри і взаєморозуміння.

Франко мав широке визнання в європейському науковому світі: ступінь доктора філософії, здобутий у Віденському університеті, членство у багатьох слов'янських наукових товариствах, численні публікації в найпрестижніших європейських часописах, звання доктора *honoris causa* Харківського університету. Співпраця, листування з відомими європейськими вченими – К. Федерком, Е. Фюртом, Е. Нестле, В. Ягичем дають підстави стверджувати про європейський резонанс праць І. Франка. Журнал «Часопис для вітчизняної та зарубіжної літератури» 21 жовтня 1882 року опублікував коментар про якісний переклад Франка першої частини трагедії «Фауст» Й. Гете. Франко був добре обізнаний з перською поезією. Цьому сприяла дружба і листування з А. Кримським. І це, звичайно, не весь перелік зв'язків Франка з іншими видатними особистостями.

Отже, незважаючи на значну часову дистанцію, творчість Івана Франка і надалі зберігає контекстуальну суголосність запитам ХХ століття. І серед секретів такого успіху один із них – це «органічна інтегрованість в європейський та, ширше, світовий культурний контекст, відкритість до інтеркультурного діалогу». [6, с.14]

Аналізуючи перекладознавчу діяльність Франка, ми виокремили чотири принципи міжкультурної комунікації, які можна використовувати для вивчення наукового доробку вчених українського перекладу, а також для спецкурсу з історії українського перекладу. Перспектива дослідження полягає в поглибленні вивчення матеріалу про сучасний період українського перекладу, висвітленні домінантних рис перекладу в нових політико-культурних умовах.

Список використаних джерел

1. Зорівчак Р. Український художній і науковий переклад [Електронний ресурс] / Р. П. Зорівчак. – Режим доступу: anvsu.org.ua/index.Ailes/Articles/Franko-Academy.htm...c.1
2. Космеда Т. Теорія міжкультурної комунікації в проекції на особистість Івана Франка [Електронний ресурс] / Т. Космеда // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2007. – Вип. 2. – С. 126 – 132. – Режим доступу: old.philology.nu.edu.ua/teoria_praktyka_ukr.mova/vyp_02_2...
3. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: монографія / С. Павличко. – К.: Либідь, 1999. – 360 с.
4. Словник літературознавчих термінів. [Електронний ресурс] / - Режим доступу: www.ukrlit.vn.ua/info/dict/myxj6.html.
5. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням / М. Стріха. – К.: Факт-Наш час, 2006. – 344 с. (Сер. Висока полиця).
6. Тихолоз Б. Іван Франко – Doctor Universalis (секрети успіху) / Б. Тихолоз // Онлайн-журнал Товариства / Наукове товариство ім. Шевченка. – 2012-05-14.
7. Франкіана Василя Сімовича / упоряд., передмова та приміт. М. Білоус і З. Терлака. – Львів, 2005. – 234 с.